

פנינים יקרים, רעיונות מכריקים, סיפורים נפלאים,
מתוך שיעורי הרב הגאון המשפיע,
פה מפיק מרגליות
רבי מאיר צוויבל שליט"א
מחבר ספרי נר המאיר

ביאור נהמח בקשר ד'
מילים לד' שצריכין להזהות

מצות סוכה - לחזק
את מדת הבטחון
בכל המצבים

בתהלים קז, במזמור של הארבעה שצריכים להודות, מצינו חילוקי לשון בין הפסוקים, דהנה בתחילה גבי הולכי מדבריות כתיב (שם ו) 'ויצחקו' אל ה' בצר להם ממצוקותיהם יצילם, וכעין זה כתיב גם אחר כך גבי יורדי הים באניות, ואילו גבי יושבי חושך וצלמות וחולה כתיב (שם יג) 'ויצחקו אל ה' עם ז' במקום צ', וכן 'ממצוקותיהם ישיעם' במקום 'יצילם'.

וביאר המלבי"ם התם, דצעקה היא גדולה מזעקה, והצלה גדולה מישועה, כי סכנת המדבר והים גדולה יותר מבית האסורים והחולה, עיי"ש. וראיתי בביאור דבריו, דהנה הולכי מדבריות ויורדי הים אין להם שום מוצא ופתח הצלה לסמוך עליהם, דהרי אין שם שום אדם שיעזור, וגם אם ישנו עוד אדם הרי הוא שרירי באותו מצב סכנה כמוהם, לכן הוא יודע ומרגיש שאין לו על מי להשען אלא על אביו שבשמים והוא צועק אליו מקירות לבו, וכמים פנים אל פנים הקב"ה ממציא לו ישועה אמיתית ושלמה בבחינת 'הצלה'. מה שאין כן היושב בבית האסורים והחולה, שאף על פי שהוא מתפלל אל ה' יתברך מכל מקום בסתר לבו הוא סומך על עסקן ועל רופא, ואינו מרגיש שתלוי רק בבורא עולם לבדו, דעדיין יש לאל ידו מה לעשות, וזה מתבטא בתפילתו שאינו אלא בבחינת 'ויצחקו', דאינו צעקה אמיתית מעומק הלב, לפיכך עונוהו הקב"ה כפי ערכו בבחינת 'ישועה' ולא בבחינת 'הצלה' המעולה ממנה.

מאמר המאיר

במצות סוכה זוכים ישראל
לבטל את כחו של עשו הרשע

אסתר המלכה התגברה
על המן מכח כיבוד אב
ואם שקיימה במחשבה

בפיט לשמיני עצרת (קודם קדושה): 'ואנכי היודע ועד, כי עמי קיימו מצותיה, במידותיה ובקצבותיה, וכו'. נראה לבאר בהקדם מדרש פליאה אחד (מובא בחת"ס - דרוש ל' אדר) וזה לשונו: 'אילו עבר משה את הירדן שפיר שמח המן, עכשיו שלא עבר, ויתל את המן', והוא תמוה.

ויבאר על פי מה דאיתא במדרש (דבר"ר א) שלכן זכה אדום לשלוט בבית המקדש ולהחריבו בזכות מצות כיבוד אב שהיתה בידו, עיי"ש. והנה ביערות דבש (חלק ב' דרוש ב') האריך לבאר הענין שבאה הישועה לישראל בימי המן על ידי אסתר המלכה דווקא, ותו"ד, שכאשר איש ישראל מקיים מצוה כל שהוא, אזי קשה מאוד לקיימה בשלימות, דבכל מצוה כלולים ענינים גבוהים ורמים ודקדוקים חמורים, ומי יאמר זכיתי לבי לעשותה כראוי בכל

פרטיה ודקדוקיה ובדיקות ובשמחה כראוי בלא שום פניה. אמנם כאשר האדם משתוקק לקיים מצוה מסוימת אשר נמנע ממנו לעשותה, ואין הוא יכול לקיימה בפועל, הרי הקדוש ברוך הוא מצרף מחשבתו הטובה למעשה, ומעלה עליו כאילו עשה, ובאופן זה הלא ליכא שום חסרון ופגם בהמצוה, ונמצא שיש בידו מצוה שלמה ומהודרת בכל פרטיה ודקדוקיה.

והנה, המן הרשע בא מכח זקינו עשו שהיתה לו זכות כיבוד אב באופן מבהיל, כדאיתא במדרש (דבר"ר א טו), ולא היה אחד מישראל שקיים מצוה זו באופן נעלה ממנו שיוכל לעמוד נגדו, עד שבאת אסתר המלכה, שלא היה לה אב ואם, ובוודאי שצדקנית זו היתה מצטערת תמיד על שנמנע ממנה לקיים מצות כיבוד אב ואם, והקדוש ברוך הוא מצרף מחשבה טובה למעשה, וחקף לזכותה כאילו קיימה מצוה זו בשלימות, לכן היתה היא יכולה להתגבר על המן הרשע וזכות כיבוד אב של עשו. עכתו"ד.

החש בראשו פטור מן הסוכה כדי שיוכל ללמוד

איתא בגמרא (סוכה כו) דמי שחש בראשו פטור מן הסוכה, ויש להקשות לכאורה, אמאי לא נתנה הגמרא עצה אחרת, מה שאמרו חז"ל בעירובין (נד) 'חש בראשו יעסוק בתורה', מדוע פוטרים אותו מיד ממצות סוכה. ויש לתרץ דאין הכי נמי קאמו, דהנה דייקו חז"ל בלשונם דמי שחש בראשו 'יעסוק' בתורה, ועסק התורה הכוונה לימוד בעיון, והנה קיימא לן בגמרא (סוכה כח) דלמגרס צריך לגרוס בסוכה, אך בעיון התורה עדיף לעסוק חוץ לסוכה, וזהו כוונת הגמרא שהחש בראשו פטור מן הסוכה, כלומר, שיראה לעסוק בעיון התורה כעצת חז"ל בעירובין, ואת זאת צריך לעשות מחוץ לסוכה.

ובזה אפשר לפרש נוסח הפיט (פיט קודם קדושה לשמיני עצרת) דמונה התם שבח ישראל שקיימו מצות סוכה בכל פרטיה וביציאותיה, ולכאורה מה שבח יש ביציאה מן הסוכה, אכן לפי האמור יש לפרש דמייירי באופן זה שיוצא מן הסוכה לעסוק בעיון התורה, ודו"ק.

מאמר המאמר

עשו הרשע כיבוד רק את אביו ולא את אמו

אמנם הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע כתב שבאמת

אין לעשו זכות כיבוד אב, כי התורה אמרה (שמות כ יב) 'כבד את אבין ואת אמך', וכללה את האב ואת האם גם יחד, וכדאיתא ברש"י שבמורא הקדים הכתוב אם לאב ובכיבוד הקדים אב לאם ללמד ששניהם שקולים, והנה יעקב אבינו כיבד גם את אביו וגם את אמו, כדכתיב (בראשית כח ז) 'וישמע יעקב אל אביו ואל אמו, ואילו עשו הרשע לא קיים אלא כיבוד אב בלבד,

וירא עשו כי רעות בנות כנען בעיני יצחק אביו, ולא חש לצער אמו, ומזה מוכח שגם הכיבוד אב שעשה לא היה לשם מצוה אלא בכונות אחרות, ולכן גם זכות כיבוד אב אין לו, וזו תהיה מפלתו לעתיד. ע"כ.

נמצא שעשו הרשע רצה להפריד בין הדבקים, ולומר שהן שני מצוות נפרדות, אחת לכיבוד אב ואחת לכיבוד אם, והוא לא מקיים אלא כיבוד אב בלבד, ובוזה פירש בנו האדמו"ר מבולגריי זצ"ל את ברכתו של יצחק (בראשית כו מ): 'והיה כאשר תריד ופרקת עולו מעל צווארך', דהיינו שכאשר יהיו בתורה תר"ד מצוות, מצוות,

המחזיק עצמו בעונה מוכן תמיד

מעשה שהיה אצל הרה"ק רבי משה מראזוואדא זצ"ל, שנקלע פעם לעיר אחת לעת ערב, ונתאחזה השעה ולא היה סיפק בידו להכין את עצמו כראוי לתפלת מנחה, פתח ואמר: 'חז"ל אמרו בריש מסכת ביצה (דף ב.) 'שאפר כירה מוכן הוא', מי שהוא בעיניו כאפר כירה, דהיינו שמחזיק את עצמו בעונה, הרי הוא מוכן בכל עת ואינו צריך הכנה'. ע"כ.

והנה כתב הרמב"ם בהלכות יסודי התורה (פ"ז ה"ו) 'כל הנביאים אין מתנבאים בכל עת שירצו, משה רבינו אינו כן, אלא כל זמן שיחפוץ, רוח הקודש לובשתו ונבואה שורה עליו, ואינו צריך לכוון דעתו ולהזדמן לה, שהרי הוא מכוון ומזומן ועמד כמלאכי השרת' ע"כ. ויש לבאר הטעם על פי האמור, כיון שהיה עניו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה, ומי שהוא עניו הוא מוכן תמיד.

ואפשר לרמז זה בלשון הפסוק (דברים לד י): 'ולא קם נביא עוד בישראל כמשה', דהיינו שהכתוב נותן טעם והסבר, 'ולא קם נביא עוד בישראל', מה טעם? - 'כמשה', נוטריקון 'ש'אפר כ'ירה מ'וכן ה'וא'.

ובמאמר המוסגר אפשר לפרש על פי זה מה שאומרים בפיט 'קל מסתתר': 'יסוד צדיק בשבעה נעלם', רצה לומר, שכאשר רוצה האדם לחזור בתשובה ולתקן את מדת היסוד, אזי צריך לצעוק ולהתחנן אל ה' מעומק הלב עם צדי"ק דייקא, בבחינת 'צעקה', וה'שבעה נעלם', דהיינו האות ז' שהיא בבחינת 'זעקה', צריך להיות נעלם ומוסתר ממנו, שלא יתפלל בבחינה פחותה מכך, כי עליו להכיר שהוא בצרה גדולה ועמוקה ורק ה' יתברך ברחמיו יוכל להוציאו משם.

על כל פנים מי שסומך על השתדלות ומעשים שעושה מתפלל אל ה' רק בבחינת 'זעקה', אבל מי שתולה יתו רק על ה' יתברך ואינו פונה אל הרבים ושטי כזו הוא מתפלל אל ה' יתברך בבחינה נעלית יותר של 'צעקה', וכנגד זה הוא זוכה לישועה שלימה וגמורה.

והנה גבי יעקב אבינו כתיב (בראשית כח ז): 'ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה', דהיינו שהכתוב מעיד על יעקב אבינו שיצא מבחינת 'שבע' דהיינו 'זעקה' עם ז', והיה מתפלל אל ה' יתברך בכל לבו, בבחינת 'צעקה' שהיא מעולה יותר. ואם תאמר, אין הכי נמי, ודאי היה יעקב מתפלל אז בבחינה זו, כי היה בצרה גדולה מאוד אחר שרדף אחריו אליפז הרשע ולקח ממנו את כל רכשו, אבל אין להוכיח משם על שאר זמנים שגם היה מתפלל בבחינה זו. לזה כתב בעל הטורים רמז, דהפסוק 'ויצא יעקב באר שבע' סופי תיבות 'ארבע', עיי"ש, להורות שבכל המצבים של הארבעה שצריכים להודות, גם במקום שאפשר לבטוח בדברים אחרים, היה יעקב אבינו יוצא מ'באר שבע' ומתפלל בבחינת 'צעקה', כי לעולם היה תולה בטחונו רק בה' יתברך לבדו ואילו היה צועק מקירות לבו.

וזהו שכתב רש"י הק' שם: 'בזמן שהצדיק בעיה, הוא הודה הוא זיוה הוא הדרה'. רצה לומר, שכאשר האדם הוא מחוץ לעיר ואין לו למי לפנות לעזרה, אין זה רבוע שהוא מתפלל בבחינת 'צעקה', מאחר שקצרה ידו מלעשות מאומה, אבל בזמן שהצדיק בעיר, דהיינו שכאשר בבחינת 'צעקה' בצדי"ק היא בעיה, שיש לו כל מיני

בחג הסוכות מתפרסם כח הגדול של מלמדי תינוקות

במסכת פסחים (מט:) מונה הגמרא את סדר העדיפות בנוגע לשידוכין, ואמר: 'לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת תלמיד חכם, לא מצא בת תלמיד חכם ישא בת גדולי הדור, לא מצא בת גדולי הדור ישא בת ראשי כנסיות, לא מצא בת ראשי כנסיות ישא בת גבאי צדקה, לא מצא בת גבאי צדקה ישא בת מלמדי תינוקות', והקשו התוספות התם, דבבבא בתרא (נ) דרשו חז"ל: 'המשכילים יזהירו כזוהר הרקיע אלו גבאי צדקה, ומצדיקי הרבים ככוכבים אלו מלמדי תינוקות', משמע דמלמדי תינוקות עדיפי מגבאי צדקה, ואילו כאן מונה הגמרא את המלמד תינוקות במדרגה האחרונה. עיי"ש.

ומתאמרא בשם השפת אמת שאמר לתרץ, דלעולם מלמדי תינוקות עדיפי מגבאי צדקה, אמנם למעשה הרי בימיהם היו רחוקים מבתיהם ולא היו יכולים להשגיח על בניהם ולחנכם כראוי, לכן לענין שידוכים עדיף להשתדך עם גבאי צדקה מאשר לקחת את בנו או בתו של מלמד תינוקות...

אכן, גבי מצות סוכה אמרה תורה (ויקרא כג מג) 'למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל וגו'', דהיינו שבחג הסוכות העבודה היא ללמד את הדורות הבאים ולהשגיח עליהם מקרוב, נמצא דבסוכות יש להם למלמדים כל המעלות וממילא ניכר חשיבותם ביותר.

ואפשר שלכן נפסק בשלחן ערוך (או"ח סי' תרלא ס"ג) שלכתחילה צריך הסיכוך להיות באופן שהכוכבים נראים מתוכה, כיון שבאופן זה שמשגיחים גם על הבנים מקרוב שפיר נראית חשיבותם של המלמדים שנמשלו לכוכבים.

אופנים ותחבולות לעשות, ועם כל זה הוא תולה בטחונו רק בה' יתברך, הוא הודה הוא זיוה הוא הדרה, שמראה על בטחון אמיתי בה' יתברך.

והנה, הד' מינים מרמזים על הארבעה שצריכים להודות, דפרי עץ הדר היינו הדר באילנו משנה לשנה, וזהו כנגד החולה שנתרפא, שמורה על אריכות ימים ושנים, ולכן צריך האתרוג להיות נקי מכל סיג ופגם, כמו שהאדם צריך להיות בריא בלי שום חולי ומחלה. כפות תמרים זהו כפות מלמטה, כנגד היוצא מבית האסורים שהיה כפות במאסר וסגור במסגור. הדס קאי על הולכי מדבריות, כי הוא גדל במקומות הללו, כדאיתא בפסוק (ישעיה מא יט) 'אתן במדבר ארו שיטה והדס וגו'. וערבי נחל מורים על יורדי הים, שעוברים בימים ובנחלים.

ובזה יבאר כמין חומר לשון הפסוק 'ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר וגו' (ויקרא כג מ) דהנה לכ"ם עולה בגמטריא כמספר צד"ק, דהיינו שבכל הד' מינים שרומזים על הד' שצריכים להודות, יהיו בבחינת 'צעקה' בצדיק.

ואפשר שלכן כתב האר"י הק' ליטול הלולב בתוך הסוכה דייקא, כי זהו העבודה של חג הסוכות, לחסות בצילא דמהימנותא, ולתלות יתבו רק על ה' יתברך לבדו. ולכן צריך ליטול בתוך הסוכה כדי להורות שבכל הארבעה שצריכים להודות, גם בחולה שנתרפא ויושב בבית האסורים, שמדרך העולם לבטוח ברופאים ובעסקנים שונים, בכל אופן שהוא צריך לבטוח רק בה' יתברך ולהתפלל אליו בבחינת 'יצעקו'.

וזהו שמסיימים לאחר ההושענות בעת שמניחים את האתרוג: 'למען דעת כל עמי הארץ כי ה' הוא האלוקים אין עוד', דעבודתנו בחג הסוכות הוא לדעת שאין לבטוח בשום דבר אחר זולתו יתברך שמו.

ובזה מבאר מדוע מכון חג הסוכות כנגד יעקב אבינו, 'יעקב נסע סכותה', כי יעקב אבינו היה לו בחינה זו שהיה תמיד מתפלל בבחינת 'יצעקו', כי היה בוטח רק בה' יתברך לבדו, כמו שנתבאר לעיל. ודו"ק.

וזהו שאמר המדרש הנ"ל: 'אילו עבר משה את הירדן שפיר שמח המן', כי היה אפשר שיכשלו ישראל להוסיף על מצות התורה לעשותן תרי"ג, ואז תעמוד לו זכותו של עשו שקיים בשלימות מצות כיבוד אב, אבל 'עכשיו שלא עבר', וא"א לשום אדם להוסיף על מספר תרי"ג, שפיר 'ויתלו את המן', כיון שנתגלה שגם כיבוד אב אין לו לעשו וממילא נחל מפלה גמורה.

קיבוץ נדחי ישראל על ידי יחוד

אמנם לכאורה יש להקשות על זה בשנקדים מה שכתב בספר מבשר טוב בשם הרה"ק רבי מנחם מענדל מרימנוב זצ"ל, שהקשה על הא דאיתא במדרש בפרשת קרח (במדב"ר יח ח) 'וקרח שפקח היה וכו', וכי היכן ראינו את פקחותו של קרח. ותירץ, דהנה כאשר יבוא משיח צדקנו יקבץ כל נדחי ישראל מכל מקומות מושבותיהם, וכיצד יעשה זאת, וכי ילך וינדוד ממדינה למדינה? אלא יעשה יחוד אחד, ועל ידי זה יתקבצו כל ישראל ברגע אחד. הוא הדין הכא, דכתיב (במדבר טו יט) 'ויקהל עליהם קרח את כל העדה', והלא מחנה ישראל היה גדול י"ב מיל, וכי קרח הלך בכל מחנה ישראל! אלא ודאי שידע אותו יחוד של משיח, ובה הקהיל את כל העדה, וזוהו מוכח שפקח היה. עכ"ד.

והנה, אם קרח ידע יחוד זה בוודאי שמשה רבינו גם ידעו, ואם כן שפיר היה יכול משה ליכנס לארץ

נפרדת לאב ומצוה נפרדת לאם, אז תוכל לפרוק עולו של יעקב, אבל כיון שהיא מצוה אחת אין לך זכות כנגדו.

אם כן נפל פיתא בבירא ואזלא ליה כוחו של המן הרשע, וזהו שאומרים: 'שושנת יעקב צהלה ושמחה בראותם יחד תכלת מרדכי', דהיינו כאשר ראו את הציצית של מרדכי הצדיק שעשוי להזכיר את תרי"ג המצוות, ונזכרו שאין בתורה אלא תרי"ג מצוות ולא תרי"ד, צהלו ושמחו כיון ששוב ליכא שום זכות להמן הרשע.

משה רבינו לא נכנס לארץ כדי שלא יבואו להוסיף על מצות התורה

והנה, כתב החיד"א בטעם הדבר שלא נכנס משה רבינו לארץ, כי הנה במדבר היו כל ישראל מקובצין כאחד ודרין יחד, ובכל פעם שהיה משה רוצה להודיע דבר לישראל או ללמדם מצוה חדשה היה יכול לנכנס וללמדם, אמנם כיון שיכנסו לארץ וילכו לדור כל אחד בנחלתו איש תחת גפנו ותחת תאננו, לא יוכל משה עוד לנכנס את כולם כאחד, וממילא יש לחשוש שיבוא אחד ויאמר שמשה רבינו צוה עכשיו מצוה חדשה או לגרוע מצוה ולא יוכלו להפריכו, לפיכך לא עבר משה את הירדן בכדי שידעו הכל שזו היא התורה שנמסרה לנו על ידי משה רבינו, עליה אין להוסיף וממנה אין לגרוע. עכ"ד.

בחג הסוכות אפשר לשמוח באמת בשמחת חבירו

מסופר על יהודי אחד שהתגורר בעיר קטנה והחזיק לפרנסתו בית דפוס, והוא היה בעל הדפוס היחיד בעירו, עם הזמן גדלה העיר וביום אחד פתח יהודי אחר דפוס חדש. והנה למחרת חזר בעל הדפוס הראשון בשעה מאוחרת לביתו, ואשתו תמחה בפניו לפשר הדבר, אמר האיש: 'הנה הרי פלוני פתח אתמול דפוס חדש, לכן הלכתי לחלוק עמו מנסינו הרב ולתת לו עצות טובות כיצד לנהל את העסק נכונה ולהגדיל את רווחיו עוד יותר', הזדעזעה האשה ואמרה: 'מה?! בא לכאן אחד לקפח את פרנסתינו, ואתה עוד מסייע לו?!', ענה לה בעלה: 'איני מבין את טענתך, הלא באמת כבר נקצבה לנו פרנסתינו מראש השנה בלי קשר עם החנות, אלא מאי, לשם השתדלות אני מוכרח להחזיק בית דפוס ולשרת את הקהל, והנה עכשיו בא אחד לחלוק עמנו את העבודה ולהקל מעולינו, הלא אנו חייבים לו הכרת הטוב, וכי לא אעזור לו?!...!'

על פי זה אפשר לבאר מדוע נקבע חג הסוכות ל'זמן שמחתנו', דהנה בתקופה זו היא זמן האסיף, שבו מכניס כל אחד את יבולו הביתה, ומטבע של בני אדם בראותם את חבריהם מצליחים בתחום שלהם מצטערים בזה, אכן כשמתבוננים שכבר מראש השנה נקצב הכל, ואדרבה מה שחבירו עוסק בזה הרי הוא מיקל מעול שלו, הרי הוא נעשה בשמחה, לכך אומר הכתוב (ויקרא כג מ) 'ולקחתם לכם ביום הראשון', רצה לומר שבכל עניני ה'לכם - לכל צרכיכם' לוקחים את יום הראשון, דהיינו מה שנגזר עליו בראש השנה, וממילא אין אחד שיכול להוסיף או לפחות ממה שנגזר לו, ולכן שפיר אפשר לשמוח בלב שלם.

מאמר המאיר

הזכיה בעשירות בזכות ההידור במצות לולב

להרה"ק הרבי מלובלין זי"ע היה חסיד פרוש עובד ה' בשם ר' אלעזר, עני מרוד היה ר' אלעזר ובקושי התפרנס לחם לפי הטף, אך הדבר לא הטרידו כלל, ועסוק היה יומם ולילה בתורה ובעבודה. והנה אף על פי שהיה עני ואביון ומתקיים מלחם צר ומים, מכל מקום במצוה אחת לא חסך מאומה, והיא האתרוג של סוכות, במשך כל השנה לקח מפתו הדל וצבר פרוטה לפרוטה על מנת שיוכל לקנות אתרוג מהודר, וכחודש או יותר לפני סוכות כבר היה משוטט בשווקים ומחפש אחר אתרוג נאה שיהיה מהודר בתכלית ההידור.

שנה אחת לא מצא ר' אליעזר את אשר ביקש, במשך ימים ושבועות נדד מעיר לעיר וביקר בכל מיני סוחרים אך בכל זאת לא מצא אתרוג כלבבו, בהגיע יום אחד לפני סוכות הבין ר' אליעזר שלשוא הוא מחפש, בלית ברירה נטל את האתרוג שקנה לו אחיו, אתרוג נאה וכשר לכתחילה, אך לא מה שהוא מבקש, ויצא על עבר הדרך המוביל לעירו.

מחשבתו של ר' אליעזר היתה נתונה לאתרוג ועל כך שלראשונה הוא מוכרח ליטול אתרוג שלא הוא בחר, ומשום כך לא הבחין שהוא תועה מדרך המלך ומסתבך ביער עבות, עד שהתעורר משרעפיו כבר היה עמוק עמוק בין עצי היער, כאשר הערב עומד לרדת בכל רגע, פחד מות נפל עליו אולם עד מהרה התעורר והתחזק, 'הלוא ה' עמדי ומה לי לירא', הוא מיהר לחפש הדרך בטרם יחשך לגמרי ולא יוכל לראות מאומה, ואכן לאור דמדומי החמה הבחין בשביל צר העובר בין העצים ואשר נראה כדרך כבושה, הוא הזדרז לצעוד בה על מנת להגיע למקום ישוב, אך הנה לאחר כמה פסיעות הבחין פתאום בצרור תפוח המונח בצדי הדרך, הוא הרימו ופתחו ונבהל לראות שהוא גדושה בתכשיטים ואבנים טובות ומטבעות זהב, וכן בשטרות וניירות הרבה. הוא צירף את הצרור לחבילתו ומיהר להמשיך בשביל שהלך והתרחב לדרך רחבה וכבושה, עד שראה מרחוק אורות מנצנצים, סימן שהגיע למקום ישוב. הוא נכנס אל העיר ובירר היכן דר כאן איש יהודי, התושבים הראו אותו בית כל שהוא ושם ראה יהודי אחד שעומד בחצר וסביבו עומדים הרבה איכרים, כולם נראים נסערים ונרגשים, מסתמא אירע כאן מאורע מיוחד, בטרם הספיק ר' אלעזר לחשב את צעדיו הבחין בו היהודי ורץ לעברו: 'שלום עליכם ר' יוד', ברוכים הבאים בצל קורת!', ר' אלעזר נענה בתודה להזמנתו אולם הוא היה מוכרח לברר: 'אמור נא לי, מדוע כולם נסערים כל כך?', אמר לו היהודי: 'אם שאלת אספר לך, הפריץ של העיר שלנו הוא עשיר גדול, ומחזיק בבעלותו כמה וכמה אחוזות ועיירות, לאחרונה מת אביו הזקן שהיה פריץ בעיר רחוקה, והפריץ שלנו גמר אומר להביא את אמו הזקינה לגור בביתו, והנה אמו הזקינה קיבצה את כל תכשיטיה והזהב ומרגליות שהיו לה בביתה עם כל שטרי הבעלות של נכסיה בצרור אחד, אך בהגיעה לכאן נודע לה שהצרור אבד, הפריץ שלח שליחים בהולים לחפש בכל הדרך אך הללו חזרו בידים ריקות, עכשיו בוכה הזקינה מצער ובנה הפריץ אובד עצות לכן כולנו נסערים כל כך'.

ר' אלעזר הבין את אשר לפניו, הוא מיהר ללכת לארמונו של הפריץ וביקש למסור לו שיהודי אחד מבקש לפגשו בענין הצרור, הפריץ ואמו מיהרו להגיע במרוצה ור' אלעזר מסר להם את הצרור בשלימותו, ומיהרה לפתוח את הצרור ובדקה שהכל נמצא, היא פרצה בקריאות שמחה ודחקה בבנה הפריץ שיגמול ליהודי כגמולו הראוי, 'מה אתן לך?' שאל הפריץ את ר' אלעזר, 'איני צריך מאומה' השיב ר' אלעזר, 'רק אם יואיל הפריץ להרכיבו לעירי יען כי מחר בערב חל החג אצלנו ואני צריך להיות בביתי', אולם הפריץ לא שמע לו והעניק לו על אתר את אחד האחוזות היותר נכבדות מנכסיו, ולאחר מכן שלחו במרכבה מפוארת בליווי משרתים אל ביתו. ומני אז היה ר' אלעזר לאחד העשירים הגדולים שבעיר וזכה להחזיק הרבה משפחות ולהרבות צדקה וחסד. והיה רגיל תדיר לומר שלכל זאת זכה בזכות הצער שהיה מצטער שלא היה לו אתרוג יפה בחג. ע"כ המעשה.

ויש להמליץ על זה את מאמר חז"ל (מגילה טז): 'יגעתי ומצאתי תאמין', דהיינו שבזכות היגיעה והטרחא אחר האתרוג מצא כל טוב.

וידעו הכל שאם יש צורך לצוות מצוה חדשה יכול לקבצם על ידי היחוד, ושוב ליכא לחשוש לתקלה.

ובזה אפשר לבאר המדרש (מובא בדמשק אליעזר) בפרשת ואתחנן: 'אתה החלות להראות את עבדך אלו ד' מינים שבלולב, לפיכך אעברה נא', דהנה איתא במדרש הגדול (פרשת אמור) שארבעה מינים שבלולב רומזים על קיבוץ נדחי ישראל מארבע כנפות הארץ, והו' שאמר 'אתה החלות להראות את עבדך אלו ד' מינים שבלולב', רצה לומר שאני יכול לקבץ את ישראל מכל מקומות מושבותיהם על ידי היחוד, ולכן 'אעברה נא' כיון שאין לחשוש שיצא מזה תקלה.

מצות סוכה מגינה על האדם שלא יוסיף ולא יגרע ממצות התורה

והנה כתב הערוגת הבושם על הפסוק (ישעיה ד טו) וסוכה תהיה לצל יומם מחורב ולמחסה ולמסתור מזר"ם וממט"ר, דמצוות סוכה מגינה על האדם שלא יסטה ימין ושמאל ממצוות התורה הקדושה, ושלא יוסיף על רמ"ח מצוותיה לעשותן מט"ר, ושלא יגרע מהם להעמידן על זר"ם. עיי"ש.

ובזה יבואר כמין חומר, שכאשר נפרד יעקב מעשו נאמר בתורה (בראשית לג טז-טז) 'וישב ביום ההוא עשו לדרכו שעירה ויעקב נסע סכותה' דהיינו שכדי שלא יגן זכות כיבוד אב של עשו, נסע יעקב לסוכות, שבזכות מצות סוכה שמראה שיש רק תרי"ג מצוות, אין לו לעשו שום מצוה כיון שלא כיבד את אמו.

ובזה י"ל בדרך רמז במאמר חז"ל (סוכה כח). 'קטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה' דהיינו שקטן כזה שאינו מכבד את אמו, וסובר שאינו צריך לה וסגי במה שמכבד את אביו, חייב בסוכה, שע"י מצות סוכה יתברר שחייב לכבדה ורק על ידה מקיים מצות כיבוד אב.

וזהו הביאור בפיוט הנ"ל: 'ואנכי היודע ועד, כי עמי קיימו מצוותיה, במידותיה ובקצבותיה', דהיינו שקיימו את המצוות במדה ובקצבה שנתנו מסיני, לא גרעו ולא הוסיפו ממספר תרי"ג, וכיון שכן אין לעשו שום שליטה על ישראל. ולכן מצינו שסוכות היא כנגד יעקב, כי בכח מצוה זו שמגינה שלא נוסף על מספר תרי"ג, גובר יעקב על עשו אחיו שלא קיים אלא כיבוד אב בלבד.

